

Hallintoa tutkivat tieteet ja yliopistojen rakenteellinen kehittäminen

Hallintoa tutkivat tieteet ovat lähivuosina myllerryksessä. Tähän vaikuttavat ainakin seuraavat tekijät. Yliopistojen työnjakoa määrittävä koulutusvastuuasetus uudistetaan vuoteen 2014 mennessä. Valtioneuvosto linjaa korkeakoulujen tulevia aloituspaikkamääriä vielä tämän vuoden puolella. Opiskelijavalintojen uudistamista koskeva hallituksen esitys on lausuntokierroksella. Yhteiskuntatieteellisen alan dekaanit ovat selvittäneet yliopistokoulutuksen profilointia Suomen yliopistot ry:n (UNIFI) koordinaatiohankkeessa. Yliopistot ovat jo päättäneet tutkimuksen painoaloistaan. Miltä hallintoa tutkivien tieteiden tulevaisuus näissä puitteissa näyttää?

Koulutusvastuut määrittelee tällä hetkellä opetus- kulttuuriministeriön asetus (568/2005). Lausunnolla olleen koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaluonnoksen (2011–2016) mukaan koulutusvastuuta ja tutkintoja koskevaa säätelyä pyritään väljentämään. Tavoitteena on mm. selkiyttää koulutusvastuiden kokonaisuutta ja koota koulutusta suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Silti edelleenkin asetusteitse määriteltäisiin, mitä koulutusta kukin yliopisto antaa. Tämä tehtäisiin koulutusalan tasolla, ei sitä kapeampien alamäärityksen tai oppiainemikkejien tasolla, kuten nykyään. Vuoden 2009 maisteriohjelma-asetuksesta todennäköisesti luovuttaisiin.

Nykyinen koulutusvastuuasetus säätelee, mitkä yliopistot järjestävät esimerkiksi yhteiskuntatieteellisten alojen, oppiaineryhmien ja oppiaineiden syventäviä opintoja. Näiden opintojen järjestämistä ei voi aloittaa, eikä siitä voi luopua ilman asetuksen muutosta. Asetuksen liitteessä V on määritelty, että ”hallintotieteiden alalla” syventäviä opintoja järjestävät pääaineena Helsingin, Lapin, Tampereen ja Vaasan yliopistot sekä Åbo Akademi. Lisäksi on mainittu, että aluetieteen ko. opintoja on vain Tampereen yliopistossa, julkisoikeutta vain Joensuun ja Lapin yliopistossa (offentlig rätt vain ÅA:ssa), ympäristöpolitiikkaa vain Tampereen yliopistossa. Alan koulutusta tunteva huomaa heti, että luettelossa olisi päivittämisen tarvetta (yliopistoja on yhdistetty, pääaineena aluetiedettä ja julkisoikeutta on myös Vaasassa, ympäristöpolitiikkaa ja -oikeutta puolestaan Itä-Suomen yliopistossa). Terveystieteiden kuuluu muuten terveystieteellisten tutkintojen koulutusalaan.

Mielenkiintoista on, kuinka tarkasti koulutusala määritellään ja millä tavalla ala kytketään yliopistoittain vaihteleviin tutkinnonmyöntöoikeuksiin. Niitä säätelee valtioneuvoston tutkintoasetus (794/2004). Nykyiseen koulutusvastuuasetukseen oppiainetason määrittelyt ovat syntyneet osin siksi, että oppiaineet ovat halunneet varmistaa tulevaisuutensa. Jatkossa hallintotieteet saatetaan mainita vain alana yhteiskuntatieteellisen alan sisällä, koska hallintotieteillä on oma tutkintonsa. Yksittäisiä oppiaineita ei ehkä luettelotaisi. Tarkat luettelot ’estävät yliopistoja kehittämästä koulutusta autonomisesti’ ja ’haittaavat niiden omaa rakenteellista kehittämistä’ olisivat varmaan käyppiä perusteluja. Toisaalta voidaan käyttää samaa perustelua kuin yli-

opistodemokratian varmistamisessa yliopistolain pykälien kautta. Tärkeissä asioissa yliopiston autonomiaan ei voi luottaa. Tarvitaan yksityiskohtaisempaan säätelyä.

Yliopistot voinevat tulevaisuudessa kehittää entistä vapaammin aivan uusia oppiaineenimikkeitä ja käydä loputonta sisäistä debattia oppiaineiden suhteesta tieteenalarajoihin. Jos yhteiskuntatieteellisen alan sisäistä jakoa ei kohdenneta yliopistoittain, hallintotieteellistä koulutusta voidaan aloittaa ja lopettaa vapaammin. Hallintotieteiden tutkintonimikkeet olisivat kuitenkin käytössä vain tutkintoasetuksessa mainituissa yliopistoissa, jos tätä säätelyä ei muuteta.

Kehittämissuunnitelmaluonnoksessa esitetään politiikkatieteiden paikkojen vähentämistä 31,5 %:lla 200 paikkaan ja hallintotieteiden osalta 31,4 %:lla 300 paikkaan. Nämä olisivat suurimmat menettäjät. Aiheesta on käyty keskustelua mm. Petri Koikkalaisen Acatiimissä (7/2011) julkaistun kirjoituksen pohjalta. Näyttäisi siltä, että julkisen hallinnon tehtäviinkin olisi jatkossa tarjolla enemmän liiketaloustieteellisen tutkinnon suorittaneita, sillä tuon koulutusalan paikkoja ei leikattaisi. Aloituspaiikat eivät suoraan vaikuta yliopistojen rahoitukseen, sillä suunnitellussa rahoitusmallissa vain koulutusaloittaisilla toteutumilla olisi rahoitusvaikutusta. Aloituspaiikkojen välillinen kytkentä rahoitukseen ja ajatuksiin työmarkkinoilla tarvittavista kompetensseista on aihe, jota hallintotieteilijöidenkin tulisi kuitenkin seurata.

Opiskelijavalinnan uudistamisessa ehdotetaan valtakunnallista yhteishakua, jossa olisivat mukana sekä yliopistot että ammattikorkeakoulut. Ensimmäistä korkeakoulututkintoa suorittamaan hakeville esitetään omaa kiintiötä. Uudistus on yksittäisten oppiaineiden kannalta tekninen, ellei samalla muuteta hakukohteita. Koska eräät yliopistot ovat jo käynnistäneet suunnittelutyön, jossa useimmat oppiaineet järjestäisivät opintojen alkuvaiheen yhteisinä opintoina, sekä hakeminen että valikoituminen hallintotieteellisiin opintoihin tulee muuttumaan. Oppiaineet kilpailevat opiskelijoista jatkossa enemmän yliopiston sisällä kuin yliopistoon pyrittäessä. Yliopiston sisäisillä markkinoilla opiskelijoiden hakukäyttäytyminen perustuu monia oppiaineita koskevaan kokemustietoon. Tämä voi muuttaa opiskelijamääriä eri oppiaineiden kesken. Hallintoa tutkivien tieteiden houkuttelevuuteen on uudessa tilanteessa kiinnitettävä erityistä huomiota. Tarjolla on oltava jotakin 'omaa', joka nähdään tulevaisuuden työmarkkinoilla ja globaalissa maailmanmenossa arvokkaana.

UNIFI:n yhteiskuntatieteellistä alaa koskeva selvitys päättyi hyvin yleisiin johtopäätöksiin: koulutuksen volyymi sopeutetaan koulutustarpeen mukaan, kandidaattikoulutuksessa ja sivuaineopetuksessa hyödynnetään yliopistojen yhteistä koulutustarjontaa, oppiaineista muodostetaan suurempia kokonaisuuksia, tohtorinkoulutusta keskitetään. Hallintoa tutkivat tieteet eivät nouse selvityksessä esiin omia toimenpiteitä vaativana ryhmänä. Monen oppiaineen yhteiset kandidaatin tutkinnot näyttäisivät olevan todennäköisin ratkaisu myös hallintoa tutkivien tieteiden osalta.

Tutkimuksen painopistealojen merkitys yksittäisen oppiaineen kannalta on toistaiseksi pieni, sillä resurssointi ja konkreettinen oppiaineiden yhteistyö nojautuvat enemmän koulutustehtävään. Tutkimuksen volyymi seuraa lähinnä opettajien määrää. Koska painoalat ovat käytännössä aina monitieteisiä, hallintotieteilijöiden haasteena on osoittaa tieteellisellä mielikuvituksellaan uusia suuntia myös muiden alojen tutkijoille.

Noin kymmenen vuoden sisällä näemme, mihin hahmolla olevat rakenteelliset muutokset johtavat. Hallintotieteilijät voisivat käyttää omaa osaamistaan strategisten valintojen ja johtamisen alueella. Yliopistojen johtamisvajae on sitä luokkaa, että tien näyttäjiä ja muutosprosessien vetäjiä tarvitaan.

Turo Virtanen